

Scrisoarea lui Vulcănescu a rămas inedită, în arhiva mea, pentru că am ratat și întâlnirea de la Paris cu Mircea Eliade, care a fost nevoit să revină mai devreme la Chicago (1 noiembrie 1984). Relația mea epistolară cu Eliade începuse în februarie 1980, când i-am trimis cartea mea de debut *Grădina de dincolo*³. Până în 1984, cu unele excepții, corespondența noastră n-a depășit un anume nivel de formalism. Eu îi trimiteam la Chicago cărțile și articolele publicate de mine, iar el îmi răspundea cu unele aprecieri amabile, câteodată convenționale. Nu insist prea mult, pentru că scrisorile adresate mie de Eliade în perioada 1980-1985 au fost publicate de Mircea Handoca și de Liviu Bordaș⁴. De câteva ori, Eliade mi-a trimis copii ale unor studii sau cărți de-ale lui, cu dedicații cordiale. În 1980, de pildă, în urma primirii cărții mele *Grădina de dincolo*, Eliade mi-a trimis volumul său *Initiation, rites, sociétés secrètes* (Gallimard, 1976)⁵, cu o dedicație de încurajare:

Chicago, Feb[ruarie] 1980

*Lui Andrei Oișteanu,
Cu cele mai bune urări pentru cercetările pe care le-a început.
Omagiul lui Mircea Eliade*

Gestul de a-mi trimite anume această carte conținea probabil și o sugestie „profesorală”. În notele mele bibliografice – bine garnisite cu cărțile lui Eliade – nu apărea și acest volum, ceea ce pentru o carte ca a mea, care analiza riturile inițierii în basmul românesc, putea fi o greșeală de debutant. Evident, nu trebuie uitat faptul că volumele semnate de Eliade nu erau ușor de procurat în România anilor '70-'80. Pe prima pagină a unei alte cărți celebre, *Images et symboles* (Gallimard, 1979; prima ediție: Gallimard, 1952)⁶, istoricul religiilor mi-a scris următoarea dedicație:

Chicago, Feb[ruarie] 1980

*Lui Andrei Oișteanu,
Această cărțuție veche în „baină nouă”.
Omagiul lui Mircea Eliade*

Tonul corespondenței cu Eliade s-a schimbat semnificativ în toamna anului 1984. Pe 15 octombrie, cu câteva zile înainte de a pleca din țară, i-am trimis la Chicago studiul „The Theological Dispute” (cel pregătit pentru Seminarul de la Salzburg), pentru a fi publicat în *History of Religions*, revista prestigioasă pe care o edita la University of Chicago împreună cu Joseph Kitagawa, Wendy O’Flaherty, Lawrence Sullivan, Frank Reynolds, Gregory D. Alles ș.a. Îi mai trimiseseam și înainte unul sau două articole în vederea publicării, dar fără succes.

București, 15 octombrie 1984

Stimate Domnule Mircea Eliade,

Vă trimit articolul alăturat, cu rugămintea de a-l publica în History of Religions, dacă acest lucru vi se va părea oportun. Sper că acest articol se încadrează în tematica revistei.

Fiind pe cale de a deschide o rubrică cu tema „Arhitectură și Simbol” în revista Arhitectura, vă rog să-mi comunicați dacă sunteți de acord să traduc și să public unele fragmente din studiile dumneavoastră care se referă la acest subiect (de ex. „Symbolisme du «Centre»” din [volumul] Images et Symboles; „Architecture sacrée et symbolisme” din [volumul] Les Cahiers de l’Herne etc.). Aș fi bucuros să știu că v-au parvenit cele câteva reviste, conținând articole ale mele, pe care vi le-am trimis la Chicago, pe diverse căi, în ultimele luni: revista Ethnologica 1984 (cu articolul „Robmanes-Brahmanes”), revista Vatra 12/1983 (cu articolul „Labirint – Ordine și Haos”), revista Viața Românească 6/1984 (cu articolul „Legenda românească a potopului”).

Se află în pregătire un nou număr al revistei Ethnologica (pe anul 1984), pe care vi-l voi trimite de îndată ce va apărea.

Vă doresc sănătate și putere de lucru. Cu cele mai bune gânduri,

Andrei Oișteanu

Însă nu articolul trimis spre publicare l-a impresionat pe Eliade, ci altul, „Legenda românească a potopului”, deja publicat de mine în România⁷. Iată ce-mi răspundea Eliade după întoarcerea sa de la Paris, în noiembrie 1984⁸:

THE ENCYCLOPEDIA OF RELIGION

Chicago, 23 noiembrie 1984

Dragă Andrei Oișteanu,

Ne-am întors târziu la Chicago (de-abia la începutul lui Noiembrie) și, confiscat de multe alte treburi, n-am putut citi decât astăzi „Legenda românească a potopului”. Studiul [Dumitale] m-a entuziasmat. Ar trebui publicat într-o revistă străină „de specialitate” (i.e. folclor, romanistică, istoria religiilor). Sugerez revista [International Journal of Romanian Studies] pe care o editează Sorin Alexandrescu (deși apare atât de neregulat) sau Revue de l’Histoire des Religions. Dacă pregătești versiunea franceză, o pot prezenta eu revistei. Vom rămâne la Chicago până la sfârșitul lui Martie, după care ne vom muta definitiv la Paris (în afară de două luni pe an în SUA până apare Encyclopedia [of Religion]). Din iunie îmi poți trimite versiunea franceză la: 4, Place Charles Dullin, 75018 Paris (recomandat!).

Ți-am citit mai de mult și alte lucrări (Ethnologica 1983, Vatra 12/1983, Viața Românească 6/1984). Sper că le vom putea discuta împreună. Scriu greu, am mâna deformată de artrită reumatică (care îmi dă și alte, multe, plictiseli!).

Cu prietenie,
Al Dumitale,
Mircea Eliade

History of RELIGIONS

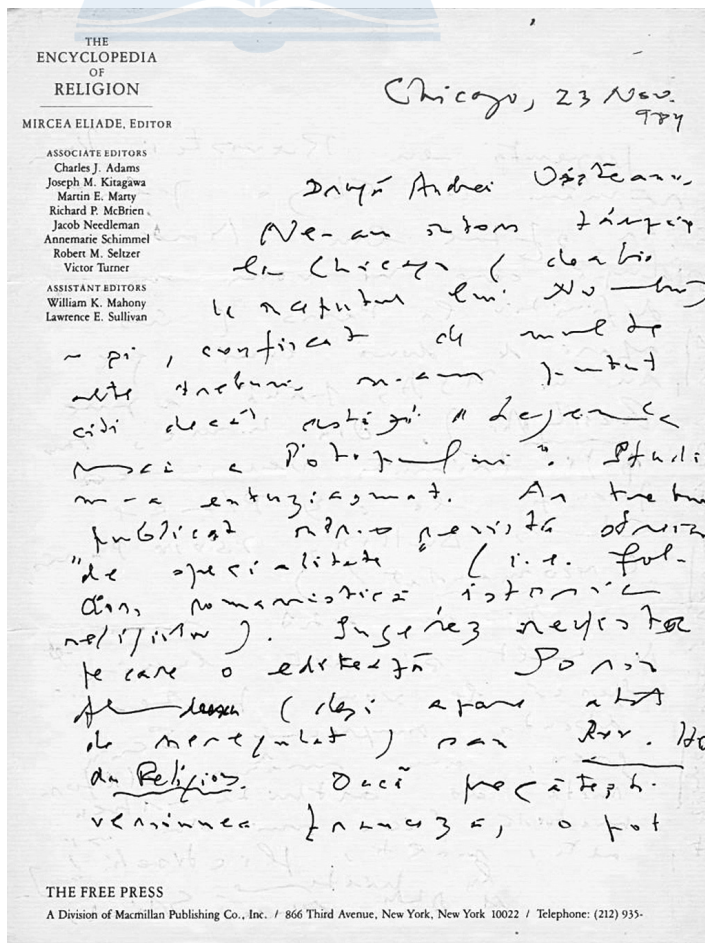
P.S. 29 Noiembrie [1984]

Am primit și citit pe loc [studiul] „The Theological Dispute”. Destul de interesant. Îl voi trece Comitetului editorial, dar nu prea am speranțe, și iată de ce: 1) nu este chiar în „tradiția revistei”; 2) utilizezi prea mulți „scriitori” (Koestler, Lundkvist), când ai fi putut cita izvoarele lor; 3) pe Marco Polo în traducerea românească a lui A. t’Sertsevent (precum și alte izvoare, în versiune românească, cf. n. 8).

În orice caz, voi încerca. Voi propune restaurarea titlurilor originale în bibliografie, precum și câteva adaosuri (lucrări mai recente).

Poți traduce și publica fragmente din cărțile citate.

Cu prietenie, al Dumitale,
M[ircea] E[liade]

25. Prima pagină dintr-o scrisoare a lui Mircea Eliade adresată autorului prezentei cărți (Chicago, 23 noiembrie 1984)

În ceea ce privește publicarea articolului meu „The Theological Dispute”, Eliade se referea tranșant la lipsa de rigoare bibliografică specifică intelectualilor din România comunistă (din cauza bibliotecilor foarte prost dotate în comparație cu cele occidentale). Genul acesta de franchețe l-am descoperit mai târziu citind corespondența lui Eliade cu Culianu într-o situație similară:

În scrisoarea din 4 Sept. [1972] – îi scria Eliade la 18 octombrie 1972 lui Culianu, proaspăt emigrat din România – îmi vorbeai de „inner sense” ca „aproape gata”, și mă întrebai „dacă poate fi publicată”. [...] Am impresia că cercetarea trebuie continuată și adâncită. Trebuie eliminate o seamă de lucrări de a doua mână sau învechite. Există o bibliografie considerabilă [...] și o seamă de studii recente [...]. Ai nevoie de un centru important, cu biblioteci bune... etc. Al D-tale, Mircea Eliade⁹.

Referitor la ultima propoziție din *Post Scriptum*, Eliade îmi dădea permisiunea să traduc unele pasaje din lucrările sale pentru a le publica în rubrica „Arhitectură și Simbol” pe care o propusesem revistei *Arbitectura*. Dar rubrica a fost interzisă de cenzura comunistă înainte chiar de apariția primului articol. Aș fi uitat de acest amănunt penibil dacă, pe 19 decembrie 1985, nu mi-aș fi notat în jurnal următoarele:

Consiliul Culturii [și Educației Socialiste] a respins articolul meu „Arca” și rubrica „Arhitectură și Simbol” din revista *Arbitectura*, ca neintrând, chipurile, în spiritul revistei. Asta e explicația redacției, pe care o cred posibilă, pentru că s-au tras și șpalturile (text + ilustrații), s-au făcut corectura, paginarea etc.

Revenind la partea de fond a scrisorii din 23 noiembrie 1984, generozitatea lui Mircea Eliade m-a impresionat. Era dispus să-și piardă din timpul său prețios și să apeleze la relațiile sale internaționale pentru a ajuta un tânăr etnolog român să publice în străinătate. În prima clipă m-am gândit la eventualele neplăceri pe care le-aș fi putut avea din partea autorităților comuniste. Nu era voie să trimiți materiale în Occident în vederea publicării, decât cu aprobări speciale, pe care nu aveam de gând să le cer. Acțiunea era îngreunată de faptul că, de regulă, schimbul de scrisori și de texte se făcea – în ambele direcții – prin poștă. Pentru mine, care debutasem editorial cu doar câțiva ani în urmă

(în 1980), prilejul de a publica într-o prestigioasă publicație occidentală, și încă recomandat de Mircea Eliade, era o șansă pe care nu voiam să o ratez. Scrisoarea mea de răspuns a fost redactată în acest sens:

București, 17 februarie 1985

Stimate Doamnă Mircea Eliade,

Am primit cu întârziere scrisoarea dumneavoastră din 23 și 29 noiembrie 1984, și am întârziat și eu puțin cu răspunsul pentru a vă putea trimite unele „Noi contribuții la legenda românească a potopului” (Viața Românească, nr. 12/1984).

Scrisoarea dumneavoastră mi-a produs o mare bucurie. Vă mulțumesc pentru caldele aprecieri pe care ați avut amabilitatea să mi le transmiteți. Sunt pentru mine un imbold să continui cercetările în această direcție și un „semn” că aș putea fi pe drumul cel bun în acest labirint unde drumurile false sunt atât de multe, iar cel bun numai unul. „Legenda românească a potopului” este (așa cum am specificat la sfârșitul articolului) un capitol din noua mea carte Ordine și Haos, la care lucrez în prezent și care va apărea în 1986 la Editura Eminescu. Încerc, în cartea mea, să scot în evidență această concepție mitică asupra Universului, privit ca un sistem în echilibru labil între starea de Ordine (Cosmos) și Dezordine (Haos). Bineînțeles, tema nu este nouă. Ați tratat-o și dumneavoastră într-o serie de studii. Voi încerca să decelez acest motiv esențial (generator de atâtea sub-motive), așa cum apare el (mai ales) în miturile, riturile și mentalitatea tradițională românească.

Sunt foarte bucuros și vă sunt îndatorat pentru intenția de a propune publicarea articolului „Legenda românească a potopului” în Revue de l’Histoire des Religions. Am să pregătesc versiunea franceză (voi opera, probabil, câteva epurări) și am să v-o trimit (așa cum mi-ați propus) pe adresa dumneavoastră din Paris, în luna iunie 1985.

Vă mulțumesc, de asemenea, pentru încercarea de a publica articolul meu „The Theological Dispute” în History of Religions. Vă sunt îndatorat pentru faptul că încercați să mă ajutați, mai ales știind că timpul dumneavoastră este atât de limitat și de prețios.